

ANSWER KEY

Second YEAR HIGHER SECONDARY EXAMINATION March 2023

PART-III/III

SUBJECT: Sanskrit- SasthraCODE NO: SY-249 519VERSION: R80 SCORES2 1/2 HOURS

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
1		बहुवचनमिति लेखनाय एकः अङ्कः ।	1+1+1	4
2		इत्	(1+1)	(2)
3		पदविधिः		
4		पञ्चविधः		
5		पूर्वम्		
6		नस्तद्धित		
7		नदीभिः सह संख्या समश्नते ।		2
8		पञ्चगङ्गम् । जिति जिति च तद्धितवचामादेश्या वृद्धिः श्यात् । पौर्वशालः ।	1+1	2
9		राजदन्तादिषु पूर्वप्रयोगार्थं परं श्यात् । राजदन्तः ।		2
10		हरिहरौ, शिवकेशवौ, पितरौ		3
11		शमात् → शम → अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् शम डञि → श्वौजश् ..... । शम आत् → टाड.सिड.सामिनात्स्याः ।	1+1+1+1	4

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
12		<p>शमात् → अकः सवर्णे दीर्घः । पूर्वशवर्णदीर्घात्परा यः शस्यः सस्तस्य नः स्यात्पुंसि । उदा → रामान् शम शस्य → स्वोणस्य ..... । शम अस्य → लशक्वतद्धिते । शमास्य → प्रथमया पूर्वशवर्णः । शमान् → तस्मात्क्षशां नः पुंसि ।</p>	2+2	4
13		<p>सहारि । सक्षत्रम् । आधिहारि । अनुवितणु ।</p>	1+1+1+1	4
14		<p>चतुर्थी तदर्थार्थबलिदितसुस्वशक्तिः । पञ्चमी अर्थेन । षष्ठी । सप्तमी शौण्डः ।</p>	1+1+1+1	4
15		<p>मात्रा सहाकर्ता पिता वा शिष्यते । उदा - पितरौ । माता च पिता च पितरौ । मातृ सु पितृ सु इत्यलौकिकविग्रहः । "पार्थ द्वन्द्वः" इति सूत्रेण समासत्वात् सुपा लुकि मातृपितृ इति स्थितं "पिता मात्रा" इति सूत्रेण पितृ इति शिष्यते । तस्मात् आं किवर्णा ऋकारस्य गुणं स्पर्शत्वं पितरौ इति रूपम् ।</p>	2+2	4

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
16		<p>वीरपुरुषकः → वीरः पुरुषाः यस्मिन् सः। वीर जस पुरुष जस इति अलौकिक- विशष्ट "अनेकमव्यपदार्थ" इति सूत्रेण समासत्वात् सुपो लुकि, समासान्ते कप् प्रत्यये, विभक्तिकार्ये वीरपुरुषकः इति।</p>		5
17		<p>समसनं समासः। अनेकस्य पदस्य द्वकपदीभवनं समासः। समासः सुबन्तानां भवति, न तु तिङन्तानाम्। समासं पूर्वत श्रूयमाणं पदं पूर्वपदं, उत्तरत श्रूयमाणं पदं उत्तरपदमिति। समासः पञ्चधाः। विशेषसंज्ञा विनिर्मुक्तः केवलसमासः। प्रायेण पूर्वपदार्थ प्रधानः अव्ययीभावः। प्रायेण उत्तरपदार्थ प्रधानः तत्पुरुषः। तत्पुरुषभेदः कर्मधारयः। कर्मधारयभेदा द्विगुभ्यः। प्रायेण अव्यपदार्थ प्रधानः बहुव्रीहिः। प्रायेण उभयपदार्थप्रधानः द्वन्द्वः।</p>		6
18		<p>सु औ जस अम औत् शस टा भयाम् भिस डे. भयाम् भयस ड.सि भयाम् भयस ड.स औस आम डि. औस सुप</p>	+++++	6

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
19		जातमः ।		5
20		सप्त ।		(1)
21		श्री चटुम्पिस्वामिनः ।		
22		वटशरीरं परमेश्वरं नम्यतिरिः ।		
23		चक्षुः ।		
24		सप्तविंशति ।		
25		आधिकारी तु विषयः सम्बन्धश्च प्रयोजनम् शास्त्रांशफलं प्रादुरनुबन्धचतुष्टयम् ॥ आधिकारी - अधीतव्याकरणकाव्यकोशः अधीतव्यायशास्त्रः शास्त्रग्रहणधारणपटुः। विषयः - द्रव्यादि सप्तपदार्थानां संक्षेपेण स्वरूपकथनं विषयः। अपि च प्रत्यक्षाबु- मानोपमानशब्दाः प्रमाणानि चात्तर्भवन्ति। सम्बन्धः - बोधयबोधकभावः। तेन चकार्य- ज्ञानसम्पादनम्। प्रयोजनम् - बालानां सुखेन अनायासेन पदार्थज्ञानबोधः।		4
26		अव्ययव्यभिचारः । आत्मा । व्यतिरेकव्यभिचारः । पाकः ।		4

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
27		प्रशान्तगम्भीरस्वभावः संयमीन्द्रः नाशयणः भेदवादोपरतं महात्तं श्रीरमणमहर्षिं शोणाचलं दृष्ट्वा लिखितं भवति निर्वृतिपञ्चकम् ।		4
28		स्वामिविवेकानन्देन प्रतिष्ठितायां श्रीशमकृष्णाश्रमसंस्थायां विद्यमानः केशरीयः ऋषिवर्यः आसीत् श्री आगमानन्दः । १८९६ मध्ये करुणागप्युक्ति देशे भुजातस्यास्य महात्मनः नाम कृष्णान्नमत्यातिरीत्यासीत् । स महात्मा संस्कृत "धर्मः" इति ग्रन्थं विरच्य सनातनधर्ममाधिकृत्य जनान् प्राचोदयत् । अस्य प्रभाषणपरम्परा 'वीरवाणी' इति नाम्ना केशर्यां समाहृत्य प्रसिद्धीकृता । श्री शङ्करभक्तः अयं महात्मा १९६१ वर्षे कालटिदेशे समाधिं प्राप ।		4
29		अहं त्वं साऽयमन्तादि षादिशस्ति न वास्ति वा । इत्यादि वादोपरते - यस्य तस्यैव निर्वृतिः ॥		4
30		शिववारः । चन्द्रवारः । कुजवारः ।		4

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
31		<p>बुधवारः । गुरुवारः । आनन्दसूत्रम् । सर्वमतसारसूत्रम् । श्लोकत्रयी । वेदान्तार्थशतकम् । योगामृतम् ।</p>		5
32		<p>1. श्रीनीलकण्ठतीर्थपादः मुवाडुपुत्रायां तिरुमाशट्टिग्रामे जनिमलभत । 2. तस्य माता वाल्मीकिकाइड कल्याणि- यम्मा, पिता नीलकण्ठपिल्ला च । 3. आचार्यस्य गुरुः चट्टम्पिस्वामी । 4. वैद्यशास्त्रं, मन्त्रशास्त्रं, व्याकरणं तर्कं च निष्णातः । 5. अद्वैतस्तवकम्, वेदान्तार्थशतकम्, आनन्दमन्दाकम् ।</p>	+++++	5
33		<p>सुवर्णं तैजसम् । अस्मिन् प्रतिबन्धकं अत्यन्तानलसंयोगं सति पार्थिवद्रव्य- नाशः । अतो न सुवर्णं पार्थिवम् ।</p>		6

Qn. No	Sub Qns	Answer Key/Value Points	Score	Total Score
34		<p>शीतस्पर्शाभावात् न जलीयं, रूपवत्वात् न वायवीयम् । तथा च न आकाशादि-षट्पकम् । अतः अवशिष्टतया सुवर्ण तैजसम् ।</p> <p>क्षित्यङ्कुशादिकं कर्तृजन्यं कार्यत्वात् । घटवत् इत्यनुमानेन ईश्वरः सिद्ध्यति । यः सर्वविद् इत्यागमाऽपि अत्र प्रमाणम् ।</p>		(6)